

1) גמ' פסחים קטז.

לכם תבלין למצוה: **בתנ"י** מוזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו ואם אין דעת בבן אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו אוכלין המין ומצה הלילה הזה כולו מצה שבכל הלילות י' חכם בנו שואלו ואם אינו חכם אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו ואפילו שני תלמידי חכמים שיוודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות: ^ט שבכל הלילות אנו ממבלין

2) גמ' פסחים קטו:

והלכתא כרב הונא למה עוקרין את השולחן אמרי דבי ר' ינאי וכדי שיכירו תינוקות וישאלו אביי הוה יתיב קמויה דרבה הוא דקא מדלי תבא מקמויה אמר להו עדיין לא קא אכלינן אתו קא מעקרי^ט תבא מיקמן אמר ליה רבה **לפטרן** מלומר מה נשתנה:

3) גמ' פסחים קיד. ורש"י

קול: **בתנ"י** הביאו לפניו^ז מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת הביאו לפניו

11) גמ' פסחים קח - קט.

הכל חייבין בארבעה כוסות הללו אנשים ואחד נשים ו' אחד תינוקות א"ר יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין^ז אלא מחלקין להן קליות ואגוזין בערב פסח^ט כדי שלא ישנו וישאלו^ט אמרו עליו על רבי עקיבא^ט שהיה מחלק קליות ואגוזין לתינוקות בערב פסח כדי שלא ישנו וישאלו **תנאי**^ט רבנ' אליעזר אומר

14) גמ' פסחים קטז.

דעתו של בן אביו מלמדו מתחיל בנגות ומסיים בשבח ודורש^ט מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה: **גמ'** ת"ר בנגות ומסיים בשבח: מאי בנגות רב אמר מתחלה עובדי עבודה גלולים היו אבותינו **ושמואל** אמר עבדים היינו אמר ליה רב

5) רבי ירוחם פערלא ספר המצוות

לרס"ג ח"א עמ' קפז.

הב"ג וכדרכו ז"ל. ומיזה בדעת רבנו הגאון זיל אפשר לומר דלשפתו אויל עפמשי"ב בחפ"ז הראש זיל (כלל כ"ד ח" ב') ח"ל ושאלת למה אין מברכין על ספור ההגדה. הרבה דברים זיה הקב"ה לעשות זכר לז"מ ואין אנו מברכין עליהם וכו' אלא שלום הכתוב לעשות המעשה ומתוך כך אנו זוכרין לז"מ. ולאו דוקא הגדה צפה אלא אם ישאל מפרשין לו וחוה ההגדה לזכר שזוכרין יליאת מצרים עכ"ל עיי"ש. ומבואר מדבריו זיל דליכא מצוה בספור לז"מ אלא ע"פ שאלת הבן. ובדרכיו וכו' כי ישאלך בנך וגו'. ומבואר דה"ל דמאי דאמרין בפרק ע"פ חכם בנו שאלו וכו' ואם ישאל הוה שואל את עצמו עיי"ש. מדרבנן בעלמא הוה. אבל מדאורייתא ודאי ליכא חיובא אלא להשיב על שאלת הבן. וכן מילי דתקן ההס (קט"ז ע"ח) אם אין דעת בנך אביו מלמדו וכו' אין זה אלא מדרבנן. וכן מה שאמרו דכ"ל (סוף פ' צ"ח) ויבדלוש"מ (פרק ע"פ) ובסדר הגדה ארבעה בני דברה חורה וכו' שאינו יודע לשאול את פתח לו שחומר והגדה לבנך וגו'. אין זה אלא באמנתא בעלמא ומדרבנן. וכן מה שהביא הרמב"ם (בספ"מ ע"ין

החזרת מצותם וואלו: עד שמגיע לפרפרת הפת. קודם שגיע לאותה חזרת שהוא אוכל אחר המנה שהוא מנצק עליה על אכילת מרור וטיבול ראשון כדי שיכיר חינוך וישאל לפי שאין רגילין בני אדם לאכול ירק קודם עטודה: הביאו לפניו. אחר אומר

והגדת לבנך

נערך ע"י יחזקאל הרטמן

4) שו"ת הרא"ש כלל כד, ב

וששאלת למה אין מברכין על ספור ההגדה. הרבה דברים זיה הקב"ה לעשות זכר לז"מ ואין אנו מברכין עליהם כגון הפרשת ככורות וכל המועדים, שאין לזכור בהפרשת ככורות שאנו עושין אותו זכר לז"מ ואין מברכין אלא שזיה הקב"ה לעשות המעשה ומתוך כך אנו זוכרין יליאת מצרים. ולאו דוקא הגדה צפה אלא אם ישאל מפרשין לו * וחוה ההגדה לזכר שזוכרין יליאת מצרים.

6) שו"ת הרא"ש כלל יד, ו

וכשמביאין לפניו המצות יצטע הא'¹⁴ לשנים וימנה לאמר לשמור וישמנה מחמת המפה שמהא מונחת לפניו ולא ישמנה. וחזיה השני יסי' בין שמי השלמות. ויצויה הקערה ויאמר הא' לחמא עניא ד' אכלו אכנתמא וכו' עד מה נשתנה. ויקח הקערה שבה המצות ויצויה להסירה מעל השולחן כדי שיראה החינוך וישאל למה מסלקין הלחם ועדיין לא אכלנו. וגם מוזגין כוס שני כדי שישאל החינוך, לפי שאין למוזג שמי כוסות קודם האכילה. ואומר מה נשתנה וכל האגדה והלל עד

10) משנה ברורה ס"י תעג

בקול רם: **סב**) ויאמר בלשון וכו'. רוצה לומר, מהא לחמא ויאליך, דהוא התחלת הגדה: **סג**) בלשון שמבינים וכו'. ויקיים בזה מה שאמר הכתוב "והגדת לבנך וגו'": **סד**) כדי שיבינו הנשים. שהיו גם נשים חייבות במצוות הלילה ובאמירת הגדה, וכנ"ל בסיומן תעב סעף יד. ולכן החיוב גם על המשרתת שתשב אצל השולחן ותשמע כל מה ההגדה, ואם צריכות לצאת לחוץ לשלש, על-כ"פנים מחייבת לשמוע הקידוש, וכשיגיע ל"ירבן גמליאל אומר כל שלא אמר וכו'" תכנסו ותשמע, עד לאחר שתיית כוס שני, שהרי מי שלא אמר שלשה דברים הללו לא יצא. ונהגין שגם קוראין אותן שתשמע סדר עשרה מכות שהביא הקדוש-ברוך-הוא על מצרים, כדי להגיד להם כמה נסים עשה הקדוש-ברוך-הוא בשביל ישראל (ח"א):

13) משנה ברורה ס"י תעב

כמבואר שם, וכן לענין קידוש כי האי גוונא: **טז** (א) וישאלו. רוצה לומר, שעלי-ידיה יתעוררו לשום לב על כל השינויים ומנהגי לילה זה וישאלו שאלות המבוארים בנוסח מה נשתנה. ובש"ס איתא, כדי שלא ישנו וישאלו. וצריך לעוררם שלא ישנו עד אחר עבדים היינו וכו', שידעו ענין יציאת מצרים, דעיקר המצוה הוא התשובה על שאלת בנו, וכמו שנאמר "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה וגו'" (ולא כמו שעושים איהו המון, שאחר אמירת מה נשתנה מניחים לילדים לילך ולישון ואינם יודעים שום תשובה על שאלתם):

15) אבודרהם פרק כ"א

בפרק ערבי פסחים (קטז, א) מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ופליגי בגמרא מאי גנות, אביי²⁷⁶ אמר מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ורבא אמר מתחיל²⁷⁷ עבדים היינו לפרעה במצרים, רבא סבר²⁷⁸ כיון שכל ענין היום הוא יציאת הגדה זו חבר תחילה כרבא ואחר כך כאביי²⁸² ומזכירין תחילה פסח מצה ומרור לסדרו של רבא²⁸³, ואחר כך פסח מצה ומרור לסדרו של-אביי. ופירוש

7) שולחן ערוך ס"י תעג ט"ף ו-ז

כג [א] ו[ב] ויגבה (ב) הקערה שיש בה המצות ויאמר **כד** [ג] (כא) **הא לחמא עניא עד (ט) מה נשתנה:** הגה [דח] (א) ויאמרו בלשון שמינינים הנשים והקטנים או יפרש להם העניין וכן עשה ר"י מלונדוני^א כל ההגדה בלשון לנו כדי שיבינו הנשים והקטנים: ^ה [ז] ואו **כה** [ז] יצוה (כב) להסירם מעל השלחן ולהניחם בסוף השלחן אכלו

כבר אכלו כדי שיראו התינוקות בו (כג) וישאלו:

ז ^י **כז** מוזגים לו [ז] [ז] מיד כוס שני ^י כדי שישאלו התינוקות למה שותים כוס שני קודם סעודה ואם אין חכמה בבן אביו מלמדו [מא] ואם אין לו בן אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל את עצמו ואפילו תלמיד

הכבדים שואלים זה לזה [מ"ה] (כד) מה נשתנה וכו': הגה [מ"ב] וכהנן או האשה שואלת אין צריך לומר מה נשתנה אלא ממחיל עבדים היינו: ^{מ"ג} ובשמחתיל עבדים היינו לפרעה מחויר הקערה שבה המצות לפניו וקורא כל ההגדה (ד) ובישינע למצה זו צריך להגביה להראותה למסובין שתתחבב המצוה עליהם: הגה (ז) יש להגביה מנה הפניוסה שהוא כלתם עוני: ^{מ"ד} וכן בישינע (מ"ה) למרור זה (מ"ה) ובישינע ללפיכך מגביה כל אחד כוסו עד שחותם גאל ישראל: הגה (מ"ה) ונהגין לזרוק מעט מן הכוס כה [מ"ו] (כז) **כח** צאצאו כשמגיע לסך ואם וממרות עשן וכן כשמזכיר המכות לז"ך עד"ש צאצא צנלל ונפרט [מ"ז] הכל כמ"ו פועמים [מ"ח] (א) ויהיה הפת מגולה [מ"ח] צשעה [מ"ט] שאומר ההגדה עד לפיכך (כ"ג) שאומר [א] הכוס (כ"ג) צידו [מ"ט] ואז ^כ יכסה הפת:

8) מגן אברהם ס"י תעג

הוא לחמא לא הפסיד: כה יצוה להסירם. ועכשיו לא נהגו להסירם, משום דאין היכר לתינוקות בזה, לידועים שאלו הדברים לא ינתנו על השלחן לזכר אכילה. אבל בזמן הגמרא היו רגילין לעקור השלחן: ^א כו וישאלו. ויאמרו להם שאין ראוי לאכול עד שיספרו ביציאת מצרים. ולכן אין ליתן שום מנה על השלחן עד אחר הסדר (מהר"ל סע עמ"ק ד):

9) מגן אברהם ס"י תעג ט"ק כז, ל

מפני התינוקות, רק יאמר לנו מטיבלין (טור סע). כשיאמר היא שמעדה לצאמיו וכו' ילחז כוסו צידו ויכסה הפת, עד מלילנו מידס (של"ה מסכת פסחים ג, ד ד"ה וכשמנבן). כשיאמר פסח, לא משה (סע): ^א יכסה הפת. שלא יראה צשעה, כדאיתא סימן ע"א סעף ט'. ^ב כשה פסח צמונא

12) שולחן ערוך ס"י תעב

מז (י"ח) מצוה לחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי שיראו שינוי וישאלו: